

CAN YÜCEL'İN ŞİİRLERİNDE İRONİ

Soner AKPINAR*

ÖZET

1950 yılında yayımladığı “Yazma” adlı şiir kitabıyla edebiyat dünyasına giren Can Yücel, 15-20 senelik bir arayış devresinin ardından özellikle 1965’ten sonra şiir kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Şair, yüzey yapıda küfür, argo ve müstehcenliğin öne çıktığı şiirlerinde toplumcu bir bakış açısıyla olay ve olgulara yaklaşmaya çalışmıştır. Onun toplumsal duyarlılığının, eleştirel bakış açısının yansıma biçimlerinden birisi - yaşam algısının da etkisiyle- taşlama, yergidir. İroni de bu anlamda taşlamanın bir parçası olmakla birlikte, şairin “saçma” karşısında kendisini konumlandırmasına yarayan bir araçtır. Bu incelemede ironinin Can Yücel’in şiirlerinin yapısı içindeki önemi, örnekler üzerinden değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Can Yücel, Şiir, Mizah, İroni.

IRONY IN THE POEMS OF CAN YÜCEL

ABSTRACT

Can Yücel, who started to contribute to literature in 1950 with his book “Yazma” , has attracted the attention of the poetry environment especially after 1965, after a 15-20 year of search period. The poet tried to approach the events (incidents) and facts with a socialist point of view in his poems in which he put forward swearing, slang and obscenity. One of the reflection forms of his social sensitivity and critical point of view – within the effect of his perception of life – is lampooning. Irony in

* Yrd. Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türk Dili Ve Edebiyatı (yeni Türk Edebiyatı, sonerakpinar06@hotmail.com).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

this respect is the part of lampooning, in addition it's a vehicle for the poet to locate himself against "nonsense". In this study the significance of irony in the structure of Can Yücel's poems is going to be evaluated via examples.

Key Words: Can Yücel, Poem, Humour, Irony.

İroni Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

İronie/irony teriminin Yunanca "bilmezden gelerek sormak" anlamına gelen *eirônia* sözcüğünün 13.yy. sonunda görülen Latince karşılığı *ironia*'dan geçtiği düşünülür. *Eirônia*, Sokrates'in Platon tarafından aktarılan diyaloglarında, hasımlarını alt etmek adına, kendi ayaklarıyla tuzağa düşürmek için başvurduğu tekniğin adıdır.(Kılıç 2008: 143) Ana Britannica Ansiklopedisi'nde ise ironi, "Edebiyatta, asıl anlamın gizlendiği ya da sözcük anlamlarıyla çeliştiği sözel biçimiyle kullanılan ya da sahnede beklenen olayla gerçekleşen olayın uyuşmama durumuna yol açan teknik" olarak tanımlanmaktadır.

İroni kavramının/yönteminin tarihsel geçmişi Platon'a kadar uzanmaktadır. Platon'un hocası Sokrates'in fiziksel görünüşü ile kişilik ve bilgeliğinin uyumsuzluğu noktasından hareketle diyaloglarında bu uyumsuzluğu bir anlatım biçimi olarak öne çıkarması, simgesel olarak ironinin ilk örneğidir. Sokrates'in çirkin ve şişman görünümünün aksine muazzam bir zekâ ve bilgiye sahip oluşu, ironinin oluşumunda aynı nesne, kişi, olay ya da olgu içinde var olan kavramlar arası zıtlığın temel unsur olduğunun işaretidir.

Sokrates'in gerçeğe ulaşma yöntemi, "cehalet taslayarak", karşısındaki kişiyi, neticede kendi kendisiyle çelişkiye düşecek biçimde konuşturmaya dayanır. Genel geçer yargıların ve bilgi sanılan şeyin boşluğunu gösteren diyaloglarda, Sokrates, içi altın olup dıştan çirkin görünen Silenus figürlerine benzetilmektedir. Behler'e göre, iç'le dış arasındaki bu zıtlık "ironik dissimulation"u yani "örtülüp gizlenmeyi" örneklendirmektedir ve Avrupa edebiyatlarında süreklilik taşıyan bir konu oluşturur. Sokrates diyaloglarda bir yandan çirkin görünümlü ancak içi güzel, bir yandan da cahillik taslayan ancak aslında bilge bir kişi olarak belirir; bu da ironinin "yüzeyle iç arasındaki ayırma ve gerilime bağlı olma özelliğini örneklendiren bir durumdur. (Cebeci 2008a: 277)

İroninin Türk edebiyat ve kültürü içindeki yerini belirlemek gerekirse, ironideki cahil görünmeye çalışarak, bilgeliğini gizler gibi yapma durumunu Divan edebiyatı söz sanatlarından "tecahül-i arif"e benzetebiliriz. "Bilinen bir gerçeği bir noktaya dayanarak

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

bilmiyormuş gibi söylemek, ne hiç bilmemek ne de bildiğini saklamak” (Dilçin 1995: 441) şeklinde tanımlanan bu sanatla ironi arasında büyük benzerlik vardır.

Şemsettin Sami'nin *Kâmûs-ı Fransevî*'de ironiyi ilk olarak tanımlarken “istihzâ” kelimesini kullanması ise ironinin bizde alay, alay etme ile karşılandığının işaretidir. Yine, Rıza Tevfik, *Abdülhak Hâmid ve Mülâhazât-ı Felsefîyesi* (1918)' nde ironi sözcüğünü kullandıktan sonra bir dipnotla, ironi tabirinin bizde hakıyla bir mukabilinin olmadığını varsa da kendisinin bilmediğini ve bu kelimeyi Sokrates'in kelimeye verdiği anlamla değil, alay anlamında kullandığını dile getirir. (Kılıç 2008: 148) İroninin özelliklerinden biri olmakla birlikte, ironi kavramını “alay”a indirgemek, alaydan ibaret görmek doğru değildir.

Can Yücel Şiiri İçinde İroninin İşlevi

Sivri dilli Sokrates için ironi güldürme amaçlı değil, siyasi amaçlıdır. İroni bugünkü anlamına onu her şeyden önce bir söz sanatı olarak değerlendiren Cicero ve Quintillan' la kavuşur. Roman Guardini, “Sokrates'in amacının karşısındakini küçük ya da gülünç duruma düşürmek değil, ona gerçeği bulmasında yardım etmek” olduğunu söyler. (Demiralp 2008:165) Sokrates'ten bu yana her ne olursa olsun ironinin bir gizli muhalif güç olarak çalıştığı ortadadır.

Yukarıdaki tanımda olduğu gibi Türk edebiyatında ironiyi, muhalefet etme aracı olarak kullanan şairlerin başında kuşkusuz Can Yücel (1926-1999) gelmektedir. İlk şiirlerini topladığı “Yazma” (1950) kitabından itibaren toplumsal ve bireysel sorunlara ironik bir bakış açısıyla eğilmiştir. Başlangıçtan itibaren biçim ve üslubunda sürekli bir arayış içinde olan Can Yücel, yeni ve özgün bir dil yaratmak için her türlü imkanı kullanmıştır. Sözcük oyunlarından, kesimsel ve lehçesel sapmalardan, sözcük ve kavramları bozmak veya çarpıtmaktan, argodan, küfürden alabildiğine yararlanmıştır. Bütün bu teknikler ise şiirlerinde yarattığı “humor” duygusunun, mizahlı söyleyişin ve ironinin hazırlayıcısı niteliğindedirler.

Başta ironi olmak üzere mizahın her türlü tekniği onun şiirine nüfuz etmiştir. Hangi konuyu ele alırsa alsın derinden derine insanı zaman zaman gülümseten zaman zaman da kâhkahalara boğan bir söyleyişi vardır. En ciddi duyguların işlendiği şiirlerden en alelade konuların işlendiği şiirlere kadar durum böyledir. Şairin bu yönünü kuşkusuz Garip şiirine temellendirmek mümkündür. Elbette Metin Eloğlu'nun şiirleri de bu anlamda Yücel'in şiirleriyle akrabalık içindedir. Başta Orhan Veli'ninkiler olmak üzere mizah ve ironinin

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

derin yapıyı oluşturduğu Garipçilerin şiirlerinden farklı olarak bu şiirlerde, Nazım Hikmet etkisiyle daha toplumcu bir yan vardır. Otoriteye, iktidara karşı çok daha sert ve alaycı tutum içindedir. Bu şiirler, siyasi bir duruşu olan, korkusuz şiirlerdir. Yücel, yanlış gördüğü bir şey karşısında, durumu eleştirmek ve hatta çok zaman durumun gülünçlüğünü ortaya koymak için en güçlü dediğimiz otoriteyi temsil edenleri bile sarakaya almaktan çekinmez. Hepsinden öte kendisiyle bile dalga geçebilen hatta dalga geçmek için fırsat kollayan bir kişiliği vardır. Dolayısıyla bunun Can Yücel'in hem kendisinin hem de şiirinin varoluş nedeni olduğunu söylemememiz yanlış olmayacaktır.

Yücel, dünyayı yaşanan olayların saçma, mantıksız olduğu ekseninden gördüğü ve ilişkilerin haksızlık üzerine kurulduğuna inandığı için bu saçma düzeni kavrayabilmek ve bu düzende yaşayabilmek için humor ve ironiyi bir kaçış yeri olarak görür. Tomris Uyar'la yapmış olduğu bir söyleşide neden böyle bir üslubu seçtiğinin ipuçlarını açık şekilde ortaya koyar:

Freud'un sedirine uzanıp 'humor'u bize açıklamasını istediğimizde, denkleştirebildiğimiz sonuç şu: Kişi dış baskıların hışmı karşısında kendi özünü hırpalattırmamak için hatta yitirmemek için 'humor'u bir savunma mekanizması olarak kullanmaktadır. Bu savunma apansız bir paradoksla, bir ters-yüzle, bir başkaldırıya, bir saldırıya dönüşmektedir. Buna 'baskının, acının üstüne gidiş' de diyebiliriz. Freud'un verdiği örnekte, idam mahkumu, bir pazartesi sabahı sehpaye götürülüyor; celladına dönüp 'Bu hafta amma güzel başladı!' veya 'Bu bana iyi bir ders olacak' deyiverecektir. İşte bu sözle, daha doğrusu bu davranışla kazandığı nefes payı bu feci akıbet karşısında kişiliğinin dağılıp gitmemesini sağlayacak, olayı nesnelleştirerek serinkanlılıkla gözlemleyip algılamasına elverecektir. Dava ACI'nın karşısında özünün bütünlüğünü koruma davasıdır. Böyle bir davranış ise doğadan bir hayli kopmuş, kentleşmiş, sanayileşmiş, dolayısıyla dış baskıların, insandan insana ivmesi üstünde örgütlendiği toplumlarda ancak devreye girebilecektir. Köylüklerde, kırsal toplumlarda ise geçer akçe olan çare tevekküldür. Onun içindir ki biz de kentleştiğimiz, sanayileştirdiğimiz ölçüde o 'humor' denilen başkaldırısal çare'nin dairesine yavaş yavaş girmektediriz. (Uyar 1983: 20)

Görüldüğü üzere Can Yücel için humor, alay, ironi bir varoluş biçimidir. Değiştirilmesi güç olan otoriteden bir intikam almanın yanı sıra ayakta durabilmek, psikolojiyi sağlam tutabilmek için bir araçtır. Bozuk olduğuna inandığı düzeni değiştirmeye gücünün yetmediğini bilir, en azından dalga geçerek kendi varlığını ortaya koymak ister:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

*Horoz öttü sabah oldu
Hep öyle bilirdim ben...*

....
*Daha kimbilir böyle ne yalanlarla
Kandırılmış, büyütülmüşüm ben!
“Göç II”, (Yücel 2007: 25)*

Yukarıdaki görüşlerin temelinde Can Yücel’in şiirinde ironi oluşturma tekniklerini de göz önünde bulundurarak yöntemin yapı içindeki yeri sorununa geçebiliriz.

19.Yüzyılın sonlarından itibaren, ironi, espri ve zekâyla ilgili bir kavram olarak algılanmaya başlanmıştır. Bunun bir sonucu olarak, edebi eserlere yönelik “ironik” tanımı olumlu bir değerlendirme sözü haline gelmiştir. (Cebeci 2008a: 292) Can Yücel söz konusu olduğu zaman, şiirleri ve şairi tanımlama noktasında başvurulan ilk sıfatlardan birisi “ironik”tir. İroni tanımının işaret ettiği gibi Yücel’in keskin zekâsının ortaya çıkış biçimlerinden birisidir.

İroni, ilk bakışta, söz, yazı, davranış vs. yollarla ortaya konan ve biri açık, biri de bu açık ifadenin zıddını ima eden gizli bir anlamdan oluşan, iki katmanlı bir yapı biçiminde görünür. Ancak bunun eksik bir tanım olduğu belirtilmelidir. İroni bir şeyler söyler gözüktüp başka bir şeyi ima etmekten çok, iki ayrı şey söyler gözüktüp, aslında, ikisini de kastet(me)mek biçiminde tanımlanmaya daha uygundur. Muecke, ironiyi gerçek anlamın gizlenme seviyesi açısından üç sınıfa (grade) ve ironi ile ironiyi yapan arasındaki ilişki açısından da dört “durum”a (mode) ayırarak inceler. Üç ironi sınıfı: 1.Açık ironi; 2. Kapalı ironi; 3. Özel ironidir. Dört durum ise, 1.Şahsi olmayan ironi; 2. Kendini azımsama ironisi; 3. Saflık ironisi; 4. Dramatik ironi olarak sayılabilir. (Cebeci 2008a: 300)

Muecke’nin kuramı doğrultusunda baktığımızda Yücel’in ironilerinin daha çok “açık ironi” sınıfına girdiğini tespit etmekle birlikte tüm ironi tekniklerinden yararlandığını söylememiz mümkündür. Konuyu örneklerle açıklamak faydalı olacaktır.

1.) Açık İroni:

Açık ironi, ironinin kurbanı ya da okuyucusunun, ya da her ikisinin birden ironistin gerçek niyetini hemen görmelerini sağlamaya yönelir. Burada anlamı belirleyen şey ironistin kullandığı ton ya da üslup özelliğidir. (Cebeci 2008a: 302) Can Yücel’in şiirlerinin çoğunda ironinin hedef aldığı kişi, kurum açıktır. Söz konusu kişiler

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

olduğunda zaman zaman hedef aldığı kişi açık bir şekilde belirmese de hedef alınan hükümet ya da devlet ise daha belirgindir:

*Yakındır DDY'na da sıra gelir
Gözümüz yaşına bakmadan o da Özerleştirilir...
Demirağları attık suya
Otomotiv bir voli vurmaya
Çağ atladık atlıyoruz derken
Geri vitesle dalıyoruz Orta Çağa
"Tühh Bize!", (Yücel 2004: 37)*

Can Yücel şiirinde ironi, çok zaman siyasi ve toplumsal eleştiri için organize olur. Yukarıdaki örnekte de durum böyledir. Açıklık ve kapalılık meselesi açısından bakıldığında şiirde ironi üç kola ayrılmıştır, üç ayrı kavramsal alan vardır. İlkinde, yazılış zamanından ve özellikle "Ö" harfini büyük yazılmasından dolayı, 50, 51 ve 52'nci Cumhuriyet hükümetlerinin başbakanı Tansu Çiller'in eşi Özer Uçuran Çiller hedef alınmıştır. Çiller döneminin özelleştirme politikasını yerer. İkinci hedef ise topyekûn Türk milletidir. Cumhuriyet döneminin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma planını elbirliği ile rafa kaldırdığımızı dile getirir. Asıl ironik olan durum ise şiirin sonunda çağ atladık derken yönümüzü şaşırarak geriye atlamamızdır. Böylece "çağ atlamak" sözünün mimarı 45. ve 46. Hükümetlerin Başbakanı Turgut Özal kapalı bir biçimde ironiye dahil olur. Çünkü bu sözle hedef alınan kişi Özal'dır.

Yücel, çok zaman doğu toplumlarının, özellikle Türk toplumunun zihniyet dünyasını sarmış olan gafleti, aymazlığı, emperyal kuvvetler karşısındaki pasif duruşunu eleştirir. Aşağıdaki şiir de benzer bir duyarlılıkla kaleme alınmıştır. Vatan ve milletin batılı kuvvetlerin çıkarları doğrultusunda tepsiye konulup sunulmasını, çok bilinen bir şarkı yardımıyla mizahlı bir şekilde dile getirir. İroni son derece açıktır, hedef yukarıdaki zihniyet yapısı ve dolayısıyla devlet politikasıdır:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Körfezdeki dalgın suya bir bak, göreceksin:

NATO

n

u

n

k

a

b

l

o

s

u

d

u

r

m

a

k

t

a

d

e

r

i

n

d

e

“Yılan Gibi”, (Yücel 2001: 77)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Burada ironiyi yaratan, Yahya Kemal'in çok bilinen bu şarkısının¹ bilenler için yarattığı kültürel, duygusal anlamının yerini Nato'nun kablosunun almasıdır.

Aşağıdaki şiirde de ironi açıktır. Hedeflenen yine bir siyaset adamıdır. Bu noktada şairin politik taşlamalarında kendisini ve hedefini gizlemeden korkusuzca davrandığını söylemek mümkündür. Hatta ironiye hedef olan bir siyasî ise onun kimliğini özellikle deşifre etmek için şair, özel bir çaba harcar:

*Dr.Refik Saydam, Başbakan
Millî Korunma Kanunu mevzuu ve mevzuatı
dolayısıyla
“A'dan Z'ye değişmeli vatan!”
Demesinden bir gün sonra ta,
Pera Palas Oteli'nde sekte-i kalpten
Gümleyerek vatana kayboldu adam...
Onun için A'dan Z'ye değil, aman!
Z'den A'ya değişmeli bu cihetteki cihan!...
“Yıl: Bindokuzyüz Kırkbir Buçuk”, (Yücel 2007c: 42)*

Burada ironik olan, vatan değişmeli diyen başbakanı haklı çıkarırcasına, değişimin onun ölümüyle başlamasıdır. Yukarıda Sokrates'in ironiyi hangi amaçla kullandığını belirtmiştik. Onun için siyasi ama güldürme amacı gütmeyen ironi, Can Yücel'de çok zaman siyasi ve güldürme amaçlıdır. Gülme ediminin kişinin kendisini gülünç davranışta bulunan kişiden üstün bir yerde konumlandırması süreciyle başladığını düşünürsek, Yücel'in bu tip siyasi içerikli ironilerinde kendisini sarakaya aldığı siyasiden üstün gördüğü sonucuna rahatlıkla ulaşabiliriz.

İlginç örneklerden birisi de aşağıdaki şiirdir.

*Yalçın Küçük küçüktür ama
Mide bulandırır
“O Bahsi Hiç Açma”, (Yücel 2008c: 182)*

¹ *Körfezdeki dalgın suya bir bak, göreceksin
Geçmiş gecelerden biri durmakta derinde
Mehtap, iri güller ve senin en güzel aksin
Velhâsıl o rüya duruyor yerli yerinde (Yahya Kemal Beyatlı)*

Araştırmaları ve aykırı söylemleriyle kamuoyunun çok dikkatini çeken isimlerden biri olan Prof.Dr.Yalçın Küçük'ün bilinmezliklerle dolu kişiliğine gönderme yapan bu şiir, Can Yücel'in şiir zekâsının uç örneklerinden biridir. Çok az sözcükle birkaç anlam yaratmayı başaran şairin şiirinde yüzey yapıda Yalçın Küçük, sineğe benzetiliyor gibi görünse de aslında onun insanların zihinlerini bulandıran yazı ve demeçlerine gönderme vardır. Bu noktada ironiği sağlayan bizzat yazarın soyadının "Küçük" oluşudur.

2.) Kapalı İroni:

Kapalı ironiyi açık ironiden ayıran şey, kapalı ironide niyetin "örtülü" olması; ancak bir yandan da keşfedilmeyi beklemesidir. Muecke, "gerçek ironi"nin ancak niyetle oluşabileceği, iradi olmayan olay ve durumların "kastedilmiş ironi" olarak değerlendirilebileceği görüşündedir. İroniler genel olarak "kapalı ironi" sınıfına girer. Çünkü bu tür ironilerin okuyucunun ilgisini daha uzun süre canlı tutma olasılığı vardır. (Cebeci 2008a: 302) Bu tür ironi, Can Yücel'nin şiirlerinde açık ironiye oranla daha fazla yer alır. Yücel siyasi kişileri (birkaç şair hakkında da bu tür şiirleri vardır) ya da en azından toplum önünde popülerliği olan kişileri şiirinde ele aldığı açık ironiyi tercih ederken, bütün bir zihniyet söz konusu olduğu zaman kapalı ironiye yönelir.

*Bu Datça'da
Bu uzak zürafasında Anadolu'nun
Filizkıran fırtınası esiyor
Eşzamanda İstanbul'da, Gaziosmanpaşa'da
Dal gibi Aleviler kırılıyor
İşte bu vatanla milletin
Bölünmez bütünlüğüdür.
"Peninsula", (Yücel 2007a: 35)*

Yukarıdaki şiirde iki farklı kavramsal alan vardır. Birincisi Datça'daki "filizkıran fırtınası"; ikincisi İstanbul-Gaziosmanpaşa semtinde "Aleviler'in ölmesi/öldürülmesi"dir. Her iki olayın bağdaşmasını sağlayan, şairin ölüm yerine "kırılma" eylemini seçmesi, Alevileri de "dal"a benzeterek bir metafor oluşturmasıdır. Şair kendi görüş ve kimliğini şiirde saklamıştır. İroni yaratmanın bir yönteminin tecahül-i arif olduğunu yukarıda belirtmiştik. Burada da aslında şair, insanların öldürülme nedenini gayet iyi bilmektedir ama bunu vatanla milletin bölünmez bütünlüğüne bağlar. Sanki Datça'daki

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

filizlerin yalnız başlarına kırılmasına gönülleri el vermeyen Anadolu'nun bir başka yerindeki insanlar, kendiliklerinden ölmeyi seçiyor ve vatanın bütünlüğü böylece sağlanıyormuş gibidir.

“Gerçeklik değeri taşımayan yerel bir uyumsuzluk algısı, zihinde komik bir uyarıcı olarak işlev görür. Burada zihnin bir yanlışlığı tespit etmesi ve gülme aracılığıyla düzeltilmesi söz konusudur.” (Cebeci 2008a: 18) Aşağıdaki şiirde Can Yücel paradoksal bir yapıya işaret eder:

....
*Kadınlar öğretiler bana
Başta anam
Hamamda kaynar sular dökerek başımdan...
Onlar uyandırdılar beni çocukluktan
Erkek olup üstlerine çıkayım diye*

....
“Maskülinizma”, (Yücel 2000: 62)

Toplumumuzda kadın-erkek ilişkisindeki dengenin erkek lehine bozuk olduğu açıktır. Bir başka gerçek daha vardır ki toplumsal yapı içinde erkeğe biçilen rollerin kabulü sürecinde öncelikle ve özellikle kadınların dahlinin olmasıdır. Kadınlar oğullarını doğuştan kadına göre üstün oldukları bilinci/yanılsaması ile büyüttükleri için sonunda şiddet gören yine kendileri olmaktadır. İşte bu paradoksal yapı yukarıdaki tanımda olduğu gibi Yücel'de uyumsuzluk algısı olarak belirmiş ve bu yanlışlığı serimleyerek düzeltme çabasına girmiştir.

Aşağıdaki şiirde ise dilin mantığındaki tuhaflıkları analogi yoluyla tespiti girişir. Hem deneysel bir yolla dil içindeki ironiyi ortaya çıkarmaya çalışır hem de sonunda gizlenerek yeni bir ironi keşfetme noktasında okuyucuyu kendisiyle baş başa bırakır. Zaten ironi metindeki uyumsuzlukları keşifle mümkündür:

*Fransız feylesofu Proudhon'un ünlü bir sözü vardır
Mülkiyet hırsızlıktır diye
Milletçe daha da ileri gidiyoruz biz
Mal diyoruz uyuşturucu maddeye
Mal sahibi de, yani mâlik
Esrar kaçakçısı gibi bişey oluyor demek.
Ha bakın, felaket bununla kalsa iyi
Bizde sermaye denirdi eskiden fahişeye
Buna göre sermayedar da...*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

E, siz çözü'n artık bu ayıplık bilmeceyi!
 “Yaraştırma Yaraştırma Yakıştırma”, (Yücel 2007b: 32)

Argoda uyuşturucu maddeye “mal” denmesi, herhangi bir mülk sahibi “malik”i doğrudan esrar kaçakçısına çevirir. Fahişenin diğer adlarından bir tanesinin “sermaye” sözcüğü olması ise sermayedar sözcüğünün bilinen anlamı dışında yeni bir anlamla karşımıza çıkmasını sağlar. Kastetmek istediği “kadın satıcısı” olmasına rağmen şair, şiirin sonunda bunu bilmece olarak okurun keşfine sunar.

Aşağıdaki şiirde ise Can Yücel, toplumsal bir yaraya ve algılama bozukluğuna işarete etmek ister:

Aşk yok gayri memlekette
Cemal Süreya beri gideli

Daha önce var mıydı ki

Oğulun babasına aşkı mesela
Döve döve öldüresiye
 “Afrodizma” (Yücel 2000: 18)

Ülkede sevgisizliğin, aşksızlığın çoğaldığını dile getiren şair, var olan aşkın da problemlili, hastalıklı olduğunu düşünür. Baba ile oğul birbirlerini çok sevseler de önce küçükken baba oğlu; belki de ihtiyarlık döneminde oğul babayı döver. Kısacası hastalıklı bir sevgi anlayışı vardır. İroninin hedefinde aşkın gerçek güzelliğinden nasibini almamış bütün insanlarımız vardır.

3.) Özel İroni

Yukarıda belirlediğimiz ve tanımladığımız açık ve kapalı ironinin dışında üçüncü sınıfı oluşturan diğer ironi çeşidi ise özel ironidir. “Ne kurban ne başka birisi tarafından anlaşılması hedeflenmemiş ironi” (Cebeci 2008a: 302) şeklinde tanımlanan bu ironiye, Can Yücel çok fazla müracaat etmemiştir. Salt durumu ortaya koyarak durumun kendi yapısındaki ironikliği kendisinin ortaya çıkarması ile yetinmemiştir. İroniyi yaratan toplumsal ya da bireysel faktörleri hedef haline getirmiştir. Dolayısıyla ironide çoğunlukla onun bir hedefi ya da kurbanı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zaman zaman kendi başına “durum”un insan denetiminden bağımsız, biraz da saçmalık taşıyan ironik yönüne işaret ettiği de olur:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/2 Spring 2010*

*Ama siz de bilirsiniz ki
Gün aydındır gece de gece
Ama ne zaman diyeceğiz birbirimize günaydın?
“İstanbul Liseli Gençler Sordu...”, (Yücel 2007b: 35)*

Yukarıdaki şiirde, günlük hayatımızda düşünmeden yaptığımız bazı davranışların saçmalığı ironiyi gerçekleştirir. Bu da gün zaten aydınken insanların birbirine günlerinin aydın olmalarını temenni etmeleridir. Aşağıdaki şiirde ironiyi yaratan şey ise yaşamının, ölmek pahasına sevildiği zaman mümkün olabilen bir şey olmasıdır. Yukarıdaki şiirde hedeflenen dilin kanıksanmış, orgulanmayan yapısı iken, aşağıdakinde hedeflenen ya da kurban pozisyonunda bir unsur yoktur.

*Çaresiz dertlere düştüm
Yok mu bunun çaresi
Var:
Yaşamayı ölecek kadar sevmek!
“Doktor”, (Yücel 2004: 43)*

İroni kötümserlik hatta nihilizme varan bir yaklaşım neticesinde ortaya çıkar. İronist iyimser olduğu zaman ironistliği de doğrudan ortadan kalkacaktır. Bir başka deyişle ironi kötümser bir bakış açısının ürünüdür. Yukarıdaki şiirde ve diğer şiirlerde de dikkat edilirse Yücel'in yapmış olduğu şey herhangi bir kavramın karşısına en olumsuzunu, olumsuzdaki en uç değeri getirmesiyle gerçekleşir. Yaşamın karşısına ölümü getirmesi gibi... Her ne kadar günlük yaşamından kendisiyle bile dalga geçebilecek derecede neşeli, gülen bir adam portresi çizse de ülkenin kaderinin iyiye gitmediğini görmesi onu aslında karamsar kılar, bu da onu ironiye sevk eder. Yoksa bu psikolojide olmayan birisinin bunları dert etmesi bile düşünülemez.

Üç ironi sınıfına değindikten sonra, Yücel'in şiirlerinde varlığını tespit ettiğimiz diğer ironi durumlarına bakabiliriz. Bu durumlardan “şahsi olmayan ironi” ile “kendini azımsama ironisi”nin şiirlerde çok zaman paralel, bir arada olması ve daha çok “kendini azımsama ironisi” şeklinde belirmesi nedeniyle onları, aynı başlık altında birlikte değerlendirmeyi uygun gördük:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

a.) Kendini Azımsama İronisi

İronistin sözde kimliğinin, ironinin oluşumunda önemli bir rol oynaması durumunda, “kendini azımsama ironisi”nden söz edilecektir. Bu tür ironide, ironist cahil, saf, aşırı hevesli vs. bir kişiliğe sahip olarak ortaya çıkar. Bu ironi türünde “abartlı” ya da “eksiltili” ifadeler çok kullanır ve özellikle şahsi olmayan ironi ile bir arada görülür.

Can Yücel şiirlerinde ara ara dünyayı tanımayan, acemi, çaylak ve safdilli bir sade vatandaş gibi görünür. Kimi zaman siyasetten hiç anlamamasına, siyasete hiç bulaşmamasına rağmen siyasetin bir şekilde sillesini yemiş, öcünün başkaları tarafından alınmasını bekleyen bir mağdur, kimi zaman çok büyük işler yapmak için Don Kişot’luğa soyunan ama son noktada başarısızlığın ardından kendini hiç seviyesine indiren bir yenik olarak karşımıza çıkar. Bunda amaç kendi benliğini ortadan kaldırıp, kendini azımsar, küçümser gibi yaparak kurbanının sözde üstünlüğüne işaret etmektir. Kurbanın kendi sözde üstünlüğüne inanması onu gülünç duruma düşürecektir.

Aşağıdaki örnekte, ironistin kendini azımsaması ironiyi oluşturur. Ancak azımsama kendi kendine olduğu için hedef alınan bir şey yoktur. İroni, bizzat ironistin içine düştüğü durumdan kaynaklanır.

*Ben ki gençliğimde Mozambik’te, Angola’da döğüşmeği
kurmuştum*

Çiçekleri geride bırakmaktan korkuyorum kururlar diye

“(Narayan Can’a)”, (Yücel 2007a: 54)

Aşağıdaki şiirde ise siyasi ya da düşünce ile ilgili bir suçtan ceza alan şairin bir siyaset adamının kendisini affetmesi ihtimali karşısında kendini konumlandırma çabası vardır. Kendisini siyasetin ve siyasetçinin karşısında sözde aciz bir kul olarak görür. İlk durumda siyasetçi şairi affetme pozisyonundadır. Durum tersine değişip şair affedici konuma dönüştüğünde ise işler karışır. Çünkü siyasetçinin şairi işlediği ufacık suçtan dolayı affetmesi kolaydır; ancak şairin onu affetmesi o kadar kolay değildir, çünkü çok büyük suçları vardır. Tabi Yücel, şiirde bunu doğrudan ifade etmez, affedemeyecek olmasını kendini azımsayarak kendi güçsüzlüğüne bağlar. Bu durum, Platon’un “bizi korkutacak gücü olmayan bir kişinin cehaletinden aldığımız zevk”i gülmeyi kışkırtan bir olgu olarak tanımlamasıyla paralel düşünülebilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

*Ben kahraman değilim.
Demirel beni affedecekmişse
Kolay gelsin!
Benim endişem,
Ya beni affetmeden önce
Eceli gelip ölürse...
Ama onu affetmeye benim Sıkletim yetmez
Ne de cesedim...
“Özrü Kabahatinden Büyük”, (Yücel 2004: 114)*

Gutwirth, psikolojik gülme kuramlarını dört ana grupta toplar. Bunlar “üstünlük”, “değersizleştirme”, “serbestleştirme” ve “oyun” görüşleridir. Üstünlük kuramının en önemli savunucusu İngiliz siyaset kuramcısı Hobbes’a göre gülme, başka bir kişide (ya da kendi geçmişimizde) varlığını hissettiğimiz bir zaaf durumuyla, hâlihazırdaki durumumuzun göreceli üstünlüğünün karşılaştırılmasının yol açtığı “ani zafer hissi”ne bağlı olarak ortaya çıkar. (Gutwirth 1993, 21; Cebeci 2008a, 22) Bu bağlamda yukarıda şairi ironiye sevk eden duygu da gülme hissi uyandıran şey de kendisini aslında azımsar gibi görünse de siyasetçiden üstün görmesidir.

“Özgeçmişim” şiirinde de Yücel’in yüzey yapıda kendisinin negatifliğini eleştirir gibi bir görüntü vardır. Gerçekte ise şairin toplumun geneline uymamayı, herkes gibi duyan ve düşünen bir sıradan vatandaş olmamayı erdemleştirir. Negatif olması ile aslında gurur duyar:

*Ben ömrümce muhalif yaşadım
Devletçe de menfi bir TIP sayıldım
Onun için kan grubum
RH NEGATİF
“Özgeçmişim” (Yücel 2004: 125)*

b.) Sıflık İronisi

Bu ironide ironist izleyici/okuyudan iyice uzaklaşır, sözcüsü olarak, zeki kişilerin göremediği şeyleri görebilen saf bir kişiyi kullanır. Bu karakter, kendini eksik gösterme ironisinden farklı olarak, gerçekten saf bir kişiyi temsil etmektedir. Keloğlan, Haşek’in Aslan Asker Şvayk’ı, hatta Don Quxhote bu kategoride ele alınabilir. (Cebeci 2008a: 22) Türk Sinemasında Kemal Sunal tiplerini de bu sınıf içinde düşünmek mümkündür. Can Yücel, şiirlerinde çok zaman benliğini hissettirir ve bu anlamda bir tip üzerinden ironi oluşturmaya gitmemiştir. Ancak kendini azımsama ironisinden biraz

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

farklı olarak kendisini saf göstermeye çalıştığı ironi örneklerine az da olsa rastlanır. “Aid mi Aids mi?” (**Canfeda**) gibi şiirlerde görülen bu yapılanmada, şiirin sonunda şairin saflığı değil zekâsı belirir.

*Kısaca, “Amerikan Yardımı” demeye gelen
Ve cümlemizin her bir yanına farşa farşa eden
“AID” sözcüğü, günümüzde ve g.tümüzede mertek dururken,
İki biçare oğlancımızın “AIDS” dene hastalığa
Tutulmuş oluşu
Bu denli ilgilendiriyorsa anlı şanlı gaz’telemizi
(Kavram olarak bile düşünün!)
Hürriyetimiz’i, Milliyetimiz’i ve Ciddiyetimiz’i
Ve tüm vizite Prof’ları Tıbbımızın
Birbirlerine giriyorlarsa,
Bu bütün hastalıklar gibi masum,
Bu ABD Başkanı Reagan’ın dostu aktör
Rock Hudson’dan dünyaya yayılan hastalığı
Bir zillet olarak kamuya ilan etmek,
Ve böylelikle kişi özgürlüğünü ayaklar altına almak için
Yarışıyorlarsa birbirleriyle
Ve bundan da anlaşılıyorsa
Bir sözcüğün çoğulu Tekil olanından daha zararlıdır,
İster Amerikanca olsun, ister Türkçe....
“Aid mi Aids mi” (Yücel 2007c: 80)*

Yukarıdaki şiirde şair İngilizce yardım anlamındaki “aid” sözcüğü ile bir bağışıklık sistemi bozukluğu olan AİDS sözcüklerinin eşselliğinden yararlanır. Çevirilerinden İngiliz diline son derece hakim olduğunu bildiğimiz şair şiirde ısrarla bilmiyormuş gibi davranır. Şiir boyunca “AIDS”e “AID”in çoğulu gibi yaklaşır ve dış yardımların çoğaldıkça toplumsal ve ekonomik hastalıkların da çoğalacağı gibi bir mantık kurar.

Aşağıdaki şiirde tam anlamıyla bir saflık durumu söz konusudur. Cahilliğinden kurtulmak isteyen birisi vardır ama bu kişi aynı zamanda cahillikten kurtulduğunda ne yapacağını da bilemeyen birisidir. İronik olan şey, bu kişinin elinde varoluşunu sağlayan, hayatına anlam veren cahillikten başka bir tutunacağı dalının olmamasıdır.

*Çok kıyak adamdı babam
Yarıdan tezi yok kurtulacağım oğlum derdi
Şu cahallikten*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

*Kurtulacağım a
Ya yerine bişey koyamazsam*
“Kurt Ahmed’in Ağzından”, (Yücel 2007b: 84)

c.) Dramatik İroni

İroninin bu durumunda ironist tümüyle devreden çıkar ve ironik bir durumu tasvir etmekle yetinir. (Cebeci 2008a: 303) Yücel'in şiirlerinde en sık rastlanılan ironi çeşidinin bu olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle birkaç dizeden oluşan kısa şiirlerinde bu teknikten fazlaca yararlanmışır. Dramatik ironiyi kısa şiirlerde kullanarak daha vurucu olmuş, anlamın yoğunlaşmasını sağlamıştır. Ayrıca dikkatin salt ironik unsur üzerinde toplanmasına imkân vermiştir.

*Anne ne zaman bahar gelecek?
Kış gelsin de öyle yavrum.*
“Maarif Takvimi”, (Yücel 2007b: 33)

*Bu şehirde ölmek yeni bir şey değil elbet.
Sanki yaşamak çok daha büyük bir marifet*
“Yesenin'den İntihar Pusulası Moskova'dan” (Yücel 2005: 44)

Yukarıdaki şiirde güzel günler görmek için bile önce kötü günlerin yaşanmasını bekleyecek olmak ironik durumu yaratır. “Nü” şiirinde ise şairin duyumsatmak istediği anlam insanın şeffaf olması durumunda kapanmaya, gizlenmeye ihtiyacının kalmayacağı düşüncesidir.

*Tesettürde dünya markası
Çıplaklık*
“Nü”, (Yücel 2008c: 52)

“Şili'de Son Durum” şiirinde ise toplumsal bir soruna ironik bir yolla işaret etmeye çalışır.

*Evde oturmaya öyle alıştı ki millet
Sokağa çıkma yasağı yasaklandı*
“Şili'de Son Durum”, (Yücel 2007b: 87)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

*Her bişey bozuk
Yine de ortada bozuk para yok
“Şu İşe Bak!” (Yücel 2007b: 26)*

d.) Çözumsuzlük İronisi

Çözumsuzlük ironisinde birkaç alternatif durum söz konusudur. Örneğin ciddi bir sorunu olduğu hâlde, bunun farkında olmayan, içinde yaşadığı evrenin “akıl ve ahlak ötesi” bir evren olduğunu kavrayamayan kişinin durumu, bu tür bir ironiyi içerir. Öte yandan, çözümü olan bir sorunla karşılaştığı halde, çözümsüz bir durumla karşı karşıya olduğunu zanneden kişinin durumu da yine bu ironinin kapsamındadır. (Cebeci 2008a: 304) Can Yücel bu ironi durumundan diğer durumlardan olduğu kadar olmasa da zaman zaman yararlanmıştı. Saflık ironisindeki yaratılan bir karakter üzerinden ironinin gerçekleşiyor olmasına benzer bir durum burada da geçerlidir. Can Yücel’in şiirlerinde ironiyi çoğunlukla yarattığı karakter üzerinden değil, toplumsal bir yanılmasadan hareketlendirmesi bunun temel nedenidir.

Şairin en popüler kısa şiirlerinden biri olan “Estetik” şiirinde çözümsüzlük ironisine rastlarız.

*Aslında çirkin değilsin sen
Çirkin görünmek istiyorsun
Güzelliği tarif için
“Estetik”, (Yücel 2005: 50)*

Şiirde gerçekte çirkin olmayan birisi –muhtemelen bir kadın– vardır. Çirkin olduğunu düşünmesi aslında onu çirkin yapan şeydir ve içinde bulunduğu çirkinlik gerçeğinden çıkamayacağını düşünür. Bunun da ötesinde hem şair hem de şiirin kahramanı tarafından çirkin görünme arzusu güzelliği tarif gibi erdemli bir nedene bağlanır. İroni de tam burada yatmaktadır.

e.) Kendi Kendini Ele Vermenin İronisi

İroninin kurbanının yaptığı ya da söylediği şeylerle, zaaflarını ve hatalarını ifşa ettiği bir türü gösterir. (Cebeci 2008a: 304) Türkçemizin önemli deyişlerinden biri olan “secaat arz ederken merd-i kıpti sirkatın söyler.” Sözü tam anlamıyla bu ironi çeşidinin içine girmektedir. Bu ironi türü yalnız Yücel için değil ironik yazılar kaleme alan pek çok yazarın en çok tercih ettiği tekniklerden biridir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Çünkü ironiste ironinin kurbanını kendi silahı ile vurma şansı tanır. “Hayatta yalan söyleyememem, yüzüm kızarır!” diyen birisine “Evet, söyleyemiyorsun” demektir. Can Yücel, bu tekniği genellikle, alaya aldığı kişinin söylemine dokunmadan, bağlamı değiştirerek kullanır.

Örneğin aşağıdaki şiirde (şiirin tamamı bu kadardır) beş kez Türkiye Cumhuriyeti başbakanlığı yapmış bir siyasetçi olarak Bülent Ecevit'in söylediği “Kötü şaire güven olmaz” sözüne hiç dokunmaz. Değiştirdiği şey bağlamdır. Ecevit'in şair yönü herkesçe bilinen bir gerçektir ve onun kötü bir şair olduğu noktasından hareketle Can Yücel, ona kendi kendisinin güvenilmezliğini ispat etmesi için zemin oluşturur. Böylelikle Bülent Ecevit, kendi kendisini hedef alır. Yücel'in asıl amacı ise Ecevit'in kötü bir şair olması değil, güvenilmez bir siyasetçi olduğunu duyumsatmaktır:

*Bülent Ecevit dedi ki:
Kötü şaire güven olmaz
“İkrar” (Yücel 2000: 110)*

Aşağıdaki örnekte de benzer bir yapılanma söz konusudur. Şairin “hıyar” diye seslendiği ironi kurbanı, “hıyarlık”ına itiraz eder ve kendisinin “turşu” olduğunu ileri sürer. Kurbanın kendini savunurken söylediği söz, aslında onun “hıyarlık”ta yıllandığını, tecrübe kazandığını ortaya koyar.

*Hıyar diyorum
Yoo, ben turşuyum diyor
“Hıyararşı”, (Yücel 2007b: 10)*

İroni kurbanı itiraz eder gibi görünse de itirazı aslında kendine yöneltilen suçlamayı daha da derinleştirmekte, sağlamlaştırmaktadır.

Sonuç

Can Yücel'in şiirlerinde yargının geciktirilmesi ironisi, kendini düşünen, kendini koruyan ironiler gibi daha pek çok ironi çeşidine rastlanılmaktadır. İncelememizde bu teknikler içinden şairin sıklıkla başvurdukları üzerinde durulması daha uygun görülmüştür. Şairin yoğun olarak kullandığı ve ana teknikler olarak kuram içinde yer alan teknikler bizim yukarıda değerlendirmede bulduğumuzdur. Şiirlerde beliren ironi tekniklerinin ise en tipik

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

olanlarının örnek olarak değerlendirilmesine dikkat edilmiştir. Yoksa Can Yücel şiirinin yapısı içinde baskın bir işlevi olan ironi söz konusu olduğunda neredeyse şiirlerin tamamını örnek göstermek gerekir. Bu noktadan hareketle, incelememizin sonunda Can Yücel'in şiirlerinde mizah unsurlarından biri olarak ironinin başat bir yer edindiğini, bu tekniğin şiirlerin adeta genlerine işlediğini ve en önemli yapı unsurlarından biri olarak öne çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. "Can Yücel" dediğimiz zaman bile ilk akla gelen şey olan ironi, şiirlerde o denli güçlü bir unsurdur ki onu çıkardığımızda, Can Yücel şiiri de ortadan kalkacakmış gibi görünür.

KAYNAKÇA

- AnaBritannica**, Ana Yayıncılık A.Ş. ve Encyclopaedia Britannica Inc.
- ANDAÇ, Feridun (1988). "Gülümseten Öfkenin Şairi", **Cumhuriyet Kitap**, S: 446, s.5-6.
- BEHLER, Ernst (2008). "Modern İroniden Postmodern İroniye", **Cogito**, S:57, s.129-136
- BÖLÜKBAŞI, Rıza Tevfik, (1984) **Abdülhak Hâmid ve Mülâhazât-ı Felsefîyesi**, (Haz: Abdullah Uçman), İstanbul: İ.Ü.Ede.Fak.Yayınları.
- CEBECİ, Oğuz (2008a). **Komik Edebi Türler**, İstanbul: İthaki Yayınevi.
- CEBECİ, Oğuz (2008b). "Tarihsel Bir Perspektif Üzerinden İroni Tür ve Tekniklerinin Gelişimi ve Bazı Uygulama Örnekleri", **Cogito**, S: 57, s.87-104.
- CENGİZ, Metin (1988). "Can Yücel Şiirinin Özelliği: Şaşırtıcılık", **Cumhuriyet Kitap**, S: 446, s.4-5.
- DEMİRALP, Oğuz (2008). "Altan Dalma", **Cogito**, S: 57, s.164-168.
- DİLÇİN, Cem, (1995). **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara: TDK.
- DOĞAN, Mehmet H. (1985). "Can Yücel'in Şiiri", **Hürriyet Gösteri**, S: 56, s.142-144.
- ELLISON, David (2008). "Kierkegaard: Şiirsel Yaşantının Tutumluluğu Üzerine", **Cogito**, S: 57, s.149-163.
- GUTWIRT, Marcel (1993). *Laughing Matter*, Ithaca-London: Cornell University Pres.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

- JANKÉLÉVITCH, Vladimir (2008). "Kendisine Dönük İroni: Dokunup Geçme Sanatı", **Cogito**, S: 57, s.137-142.
- KARATAY, Suat (1989). "Can Yücel ile Söyleşi", **Metis Çeviri**, Yaz, s.11-19.
- KILIÇ, Savaş (2008). "İroni, İstihza, Alaysama", **Cogito**, S: 57, s.143-148.
- KIERKEGAARD, Søren (2004). **İroni Kavramı**, İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- SEZER, Sennur (1993). "Sekiz Kitap Tekmil-i Birden Can Yücel", **Cumhuriyet Kitap**, S: 199, s.12-14.
- STAROBINSKI, Jean (2008). "İroni ve Melankoli", **Cogito**, S: 57, s.105-128.
- UYAR, Tomris (1983). "Can Yücel ile Renk ve Ahenk Üzerine Bir Buluşma", **Milliyet Sanat**, S: 65, s.20-21.
- YÜCEL, Can (1981a). "Bir Sanatçının Günlüğünden", (Kon: Güneş Buharalı), **Varlık**, S: 886, s.11
- YÜCEL, Can (1981b). "Yaşadığım Hayatın Değişmeleri Şiirimi Etkiledi" (Kon: Doğan Hızlan), **Hürriyet Gösteri**, S: 10, s.6-8.
- YÜCEL, Can (1981). **Şiir Alayı**, İstanbul: Yazko .
- YÜCEL, Can (2000). **Gece Vardiyası**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2001). **Ölüm ve Oğlum**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2004). **Alavara**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2005). **Gökyokuş/Kuzgunun Yavrusu**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2006). **Maaile**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2006). **Çok Bi Çocuk**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2007a). **Mekanım Datça Olsun**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2007b). **Rengâhenk**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2007c). **Canfeda**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2008a). **Ben ve Bizimkile**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2008b). **Portreler**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2008c). **Seke Seke**, İstanbul: Doğan Kitap.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

-
- YÜCEL, Can (2009a). **Bir Siyasinin Şiirleri**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2009b). **Güle Güle Seslerin Sessizliği**, İstanbul: Doğan Kitap.
- YÜCEL, Can (2009c). **Sevgi Duvarı**, İstanbul: İş Bankası Yayınları.